

جنگ روانی دشمن؛ شیوه‌ها و راه‌های خنثی‌سازی آن

* حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی اصغر نصرتی

** دکتر رضا صابری

مقدمه

جنگ‌ها همیشه به لایه سخت آن‌ها، یعنی نظامی‌گری و حمله با سلاح و تجهیزات قتل و تخریب شناخته می‌شوند؛ اما لایه نرم جنگ‌ها که هم هدف‌های آن، بخش نرم یک جامعه یعنی دین، معنویت، باورها، اندیشه‌ها، تحلیل‌ها، نظام‌ها و معیارهای حق و باطل، خوب و بد، درست و نادرست، دوست و دشمن و ... است و هم روش‌های آن، ابزارهای فکری، گفتاری، نوشتاری و انواع رسانه‌ها و اینترنت هستند؛ از نظر اهمیت و تأثیرگذاری اگر مهم‌تر از جنگ سخت نباشد، کمتر از آن نیست. بی‌تردید مقابله با جنگ نرم پیچیده‌تر، سخت‌تر و زمانبرتر از جنگ نظامی و سخت است. ناپلئون با توجه به هر دو نوع قدرت، می‌گوید: «تنها دو قدرت شمشیر و فکر در جهان وجود دارد و در درازمدت، شمشیر همواره در برابر قدرت فکر مغلوب بوده است»^۱.

جنگ روانی، پدیده جدیدی نیست و در اعماق تاریخ تنازع قدرت‌ها به راحتی قابل مشاهده است. در رسالت پیامبر خاتم، حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و جریان امامت ائمه عَلَيْهِمُ السَّلَام، جنگ روانی دشمنان اسلام و اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام به وفور نمایان است. در وقوع و تداوم انقلاب اسلامی، حربه اصلی دشمنان انقلاب افزون بر به‌کارگیری همه توان فیزیکی و سخت، جنگ روانی به شمار می‌رود که پس از ناکامی‌های مکرر آنان از تأثیر جنگ نظامی بود. این نوشتار درصدد است جنگ روانی دشمنان جمهوری اسلامی ایران را مورد بحث قرار دهد، ضمن بررسی مفهومی آن به شیوه‌های جنگ روانی اشاره کند و راه‌های خنثی‌سازی آن‌ها را بازشناسی نماید.

* دانش‌آموخته حوزه علمیه قم و عضو هیأت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی (نویسنده مسئول).

** عضو هیأت علمی گروه روابط عمومی دانشگاه علامه طباطبایی.

۱. گاری لی‌وایت، «عملیات روانی در قرن بیست و یکم»، ترجمه سیدحسین محمدی‌نجم، ص ۳۵.

مفهوم جنگ روانی

در تعریف جنگ روانی آمده است: «جنگ روانی، عبارت است از استفاده برنامه‌ریزی شده از تبلیغات و سایر اعمالی با هدف تأثیر بر نظرات، احساسات، مواضع و رفتار جوامع دشمن، بی طرف و یا دوست برای دستیابی به اهداف ملی».^۱ در نگاه رهبری امت اسلامی نیز به این معناست: «در جنگ روانی و آنچه که امروز به او جنگ نرم گفته می‌شود در دنیا، دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آن‌ها را منهدم کند».^۲

در مجموع می‌توان گفت جنگ روانی، سلسله تلاش‌هایی برای دستکاری تمایلات، دستگاه اعتقادی، نظام فکری و اندیشه‌ورزی افراد یک جامعه برای تغییر باورها، برداشت‌ها و رفتار آنان با ابزارهای مختلف رسانه‌ای و ارتباطی و مصداقی از جنگ نرم است. جنگ روانی از بعضی جهات با مقولاتی چون تهاجم فرهنگی، شیخون فرهنگی و ناتوی فرهنگی اشتراک مفهومی و مصداقی دارد.

شیوه‌های جنگ روانی

جنگ روانی به دو شکل انجام می‌شود:

جنگ روانی پنهان که نوعی عملیات است که منبع انتشار آن پنهان است. این نوع عملیات به نحوی طراحی و اجرا می‌شود که دولت مسئول آن، نامشخص است و یا اگر هم به نحوی کشف شود، آن دولت بتواند هر گونه دخالتی را انکار کند. این نوع عملیات معمولاً به وسیله تبلیغات سیاه و خاکستری به اجرا در می‌آید و مهم‌ترین هدف آن، ایجاد حس بدبینی نسبت به حکومت موجود است. در حال حاضر شبکه‌های اجتماعی مختلفی در فضای مجازی ایجاد شده‌اند و در حال تولید خبرهای دروغ و تحلیل‌های باطل هستند. همچنین تیم‌های محتوایی قوی در تولید و انتشار چنین محتوایی در شبکه‌های مجازی ایجاد شده است که این محتواها را در شبکه‌های مختلف خانوادگی و دوستانه دانشگاهی تزریق می‌کنند و سپس از طریق کسانی که این اخبار و تحلیل‌ها را می‌پسندند، بازنشر می‌شود.

جنگ روانی آشکار که به نوعی از عملیات روانی گفته می‌شود که با استفاده از تبلیغات سفید یا تبلیغاتی که هویت منبع آن معلوم است، انجام می‌شود و با عناوین رسمی مانند

۱. محمد کاویانی و همکاران، روانشناسی و تبلیغات (با تأکید بر تبلیغ دینی)، ص ۳۳۸.

۲. بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۰۷/۰۲.

رادیوهای آزاد یا شبکه‌های ماهواره‌ای مستقل به اجرا در می‌آید. این نوع از عملیات‌ها افزون بر اینکه ذهنیت مردم نسبت به حکومت را تخریب می‌کنند، وظیفه دارند که مردم را نسبت به دشمن نیز خوش‌بین کنند. بنابراین مجموعه‌ای از کارها با منبعی مشخص انجام می‌شود و شبکه‌های رادیویی تلویزیونی و سایت‌های وابسته به یک دولت مشخص، خبرهایی را در مورد عملکرد حکومتی کشور مقابل تولید و ارائه می‌کنند و ممکن است خود را دلسوز مردم هم قلمداد کنند و برای اثبات این امر از روش‌های مختلفی بهره می‌گیرند؛ مانند القای فضای خفقان در کشور و نشر برخی خبرهای محرمانه برای آنکه باور مردم را نسبت به خبرهای رسمی کشور از بین ببرند.

برخی موارد جنگ روانی دشمنان انقلاب اسلامی عبارتند از:

۱. القای دروغ به جای واقعیت

در جنگ‌های روانی که امروز در دنیا معمول است، یکی از کارها القای واقعیت‌های غیر واقعی است؛ یعنی چیزهایی را به عنوان واقعیت القا می‌کنند که واقعیت ندارد، شایعه درست می‌کنند و حرف می‌زنند که واقعیت نیست و اگر کسی چشم باز و بینا نداشته باشد، دچار اشتباه می‌شود. اینکه ما می‌گوییم بصیرت، از همین روست. یکی از کارکردهای بصیرت همین است که انسان واقعیت‌ها را آنچنان که هست، ببیند. در تبلیغات گاهی یک واقعیتی را از آنچه که هست، چندین برابر بزرگ‌تر نشان می‌دهند؛ در حالی که بعضی از واقعیت‌های دیگر را اصلاً نشان نمی‌دهند.^۱ یکی از مهم‌ترین رویکردهای حملات روانی سردرگم کردن، بمباران اطلاعاتی (فریبنده)، فلج کردن، فرسوده کردن، فریب، تحریف، تلقین، فشار و... است.^۲

۲. شایعه‌پراکنی

شایعه، یکی از پدیده‌های اجتماعی میان انسان‌ها و از رایج‌ترین شیوه‌هایی است که در جنگ روانی با ابعاد گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ به‌ویژه در زمان‌های بحران مانند زمان جنگ، به مراتب شکل حادثی به خود می‌گیرد. کارکرد شایعه کاملاً شناخته شده نیست و بیشتر در وضعیت‌های ناهنجاری در یک جامعه اتفاق می‌افتد. شایعه، گزارش تأییدنشده‌ای از وقایع است

۱. بیانات در دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۲/۰۵/۰۶.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23346>

۲. حجت‌الله مرادی، «دروغ‌های جنگ، بخش جدایی‌ناپذیر جنگ روانی قدرت‌های بزرگ»، فصلنامه عملیات روانی، ص ۱۰۳ و ۱۰۴.

که پدیده‌ها و وضعیت‌های مهمی را به صورت دو پهلو تعریف و تبیین می‌کند. شایعه، شامل اطلاعاتی است که برای مردم اهمیت دارد و معمولاً در مواقعی رواج پیدا می‌کند که مردم تشنه خبر در یک موضوع هستند و در عین حال نمی‌توانند آن را از منابع موثق دریافت کنند. شایعه می‌تواند از یک اطلاع نادرست منشأ بگیرد یا اینکه منبع آن اطلاعی درست، ولی اغراق‌آمیز و در هم باشد. آن خبر از فردی به فرد دیگر از گروهی به گروه دیگر انتقال پیدا می‌کند، بدون آن که منبع آن مشخص و یا دلایل روشنی در باره صحت آن وجود داشته باشد. از جمله شایعاتی که می‌تواند سازمان نیروهای رزمی را دستخوش هرج و مرج و آشفتگی کند، انتشار و پخش خبر انهدام مرکز فرماندهی برای دست یافتن به آخرین اطلاعات واقعی از زبان طرف درگیر است.

در جنگ احد، دشمن چنین کاری انجام داد و شایعه شهادت رسول خدا ﷺ را پخش کرد. این شایعه سریعاً پخش شد و برخی صحابه فرار می‌کردند. کعب بن مالک می‌گوید: چشمم به رسول خدا ﷺ افتاد و او را شناختم. خواستم فریاد بزنم این رسول خداست. پیامبر ﷺ اشاره کردند که ساکت باشم و می‌خواستند برای دشمن، زنده ماندن رسول خدا ﷺ مجهول بماند تا اینکه سر در گم شوند که آیه بر پیامبر ﷺ نازل شد:

«وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ»^۱

محمد ﷺ جز یک پیامبر نیست که پیش از او نیز پیغمبرانی بودند و درگذشتند، آیا اگر او به مرگ یا شهادت درگذشت؛ شما باز به دین جاهلیت خود رجوع خواهید کرد؟ پس هر که مرتد شود، به خدا ضرری نخواهد رسانید و البته خدا جزای نیک اعمال به شکرگزاران عطا کند».

۳. القای ناامیدی

امیدواری به آینده روشن در سایه نظام اسلامی، بزرگ‌ترین سرمایه و منشأ اعتماد به نظام و حمایت همه جانبه مردم از مبانی، ساختارها و دستاوردهای آن است. ناامیدی در حقیقت پایه‌های قدرت معنوی نظام را هدف می‌گیرد و مردم در سایه ناامیدی، در مقابل خطرات دشمن حداقل بی‌تفاوت خواهند بود؛ گرچه در شمایل پیچیده‌تری موجب ایجاد جریان تقابل مردم با

۱. آل‌عمران: ۱۴۴.

نظام خواهد شد. امام خامنه‌ای مدظله‌العالی فرموده است: «دشمن آن وقتی که در میدان، در صحنه عمل نتواند کاری از پیش ببرد؛ برای مأیوس کردن، ناامید کردن و خالی کردن دل ملت‌ها دست به جنگ روانی می‌زند»^۱.

همیشه دشمنان بیرونی ملت ایران سعی کرده‌اند این میکروب‌ها را در درون جامعه ایرانی رسوخ دهند: «شما نمی‌توانید، شما قادر نیستید، آینده‌تان تاریک است، افق‌تان تیره است، بیچاره شدید، پدرتان درآمد. سعی این بوده است که ملت ما را ناامید، کسل، بی‌اعتماد به نفس، تبیل و چشم به دست بیگانه بار بیاورند، این‌ها دشمنان درونی است. در طول سال‌های قبل از بروز حرکت اسلامی در کشور ما، بلای عمده ملت ما این‌ها بود»^۲.

۴. ایجاد تفرقه

اتحاد، همگرایی و یگانگی در اراده، رمز مقاومت یک ملت و شکست‌ناپذیری در مقابل هر حمله‌ای از دشمن است. استکبار جهانی با ایجاد تفرقه و فاصله انداختن میان بخش‌های اصلی جامعه اسلامی، تلاش دارد این منبع قدرت را از درون تهی کند. تفرقه میان مذاهب، تفرقه میان اقوام، تفرقه میان واحدهای سیاسی مثلاً استان‌ها با هم، شهرستان‌های یک استان با هم، تفرقه و دشمنی میان جریان‌های سیاسی، میان نسل‌ها، میان مردم و حاکمیت، میان مردم و روحانیت و ...، همگی موضوع هدف دشمن در ایجاد تفرقه در عناصر درونی نظام اسلامی هستند.

۵. ترور شخصیت

در جنگ نرم برخلاف جنگ سخت، ترور فیزیکی جای خود را به ترور شخصیت می‌دهد. در زمانی که نمی‌توان و یا نباید فردی مورد ترور فیزیکی قرار گیرد، با استفاده از نظام رسانه‌ای و انواع تاکتیک‌ها از جمله بزرگ‌نمایی، انسانیت‌زدایی، اهریمن‌سازی و ...، وی را ترور شخصیت می‌کنند و از این طریق باعث افزایش نفرت عمومی و کاهش محبوبیت وی می‌شوند. دشمنان انقلاب و نظام اسلامی با استفاده از این تاکتیک و بهره‌گیری از ابزار طنز، کاریکاتور، شعر، کلیپ‌های کوتاه و ... که عموماً از طریق اینترنت و تلفن همراه پخش می‌شود؛ به ترور شخصیت

۱. بیانات در مراسم نوزدهمین سالگرد رحلت امام خمینی علیه‌السلام، ۱۳۸۷/۰۳/۱۴.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3463>

۲. بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۶/۰۱/۰۱.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3378>

برخی افراد سیاسی و فرهنگی موجه و معتبر در نزد مردم می‌پردازند.^۱

۶. فریبکاری

«در جنگ صفین لشکر معاویه نزدیک به شکست خوردن شد؛ چیزی نمانده بود که به کلی منهدم و منهزم شود. حيله‌ای که برای نجات خودشان اندیشیدند، این بود که قرآن‌ها را بر روی نیزه‌ها کنند و بیاورند وسط میدان. ورقه‌های قرآن را سر نیزه کردند، آوردند وسط میدان؛ با این معنا که قرآن بین ما و شما حکم باشد. گفتند بیایید هر چه قرآن می‌گوید، بر طبق آن عمل کنیم. خوب، کار عوام‌پسند قشنگی بود. یک عده‌ای که بعدها خوارج شدند و روی امیرالمؤمنین علیه السلام شمشیر کشیدند، از میان لشکر امیرالمؤمنین علیه السلام نگاه کردند، گفتند اینکه حرف خوبی است. این‌ها که حرف بدی نمی‌زنند. می‌گویند بیایم قرآن را حکم کنیم. ببینید، اینجا فریب خوردن است؛ اینجا لغزیدن به خاطر این است که انسان زیر پایش را نگاه نمی‌کند».^۲ «دشمن در میدان واقعی، کاری نمی‌تواند بکند. خب، حالا که کاری در میدان واقعی نمی‌تواند انجام بدهد و دستش از تأثیرگذاری خالی است؛ راه علاج دشمن چیست؟ راه علاج، این است که دستگاه محاسبه طرف مقابل را دچار اختلال کند».^۳

این شگرد را می‌توان تحت مفهوم «إغواء» در ادبیات قرآنی جانمایی کرد؛ آنجا که قرآن از زبان شیطان می‌فرماید: «قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ»؛^۴ گفت پس به عزتت سوگند که همه و همه‌شان را گمراه خواهم کرد».

۷. تحریف

یکی از حرکت‌های دشمن در جنگ روانی، تحریف واقعیت‌هاست. تحریف در واقعیت نظام طاغوتی پهلوی، تحریف وقایع انقلاب و مواضع رجال دینی و سیاسی، تحریف و دگرنمایی در حقیقت و واقعیت نظام سلطه آمریکا، تحریف در وقایع جنگ تحمیلی، تحریف امام خمینی رحمه الله

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی تابناک، «جنگ نرم چیست؟»، ۱۴۰۰/۱۱/۰۶، کد مطلب: ۱۰۴۹۷۳۵.

<https://www.tabnak.ir/fa/news/1049735>

۲. بیانات در دیدار دانشجویان و جوانان استان قم، ۱۳۸۹/۰۸/۰۴.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10456>

۳. بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۳/۰۴/۰۶.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

۴. ص: ۸۲.

و تحریف در موقعیت و جایگاه رفیع انقلاب اسلامی در منطقه و معادلات جهانی، نمونه‌هایی از تحریف و تغییر ذهنیت مخاطب نسبت به پدیده‌هاست.

قرآن درباره فتنه‌انگیزی دشمنان می‌فرماید: «لَقَدْ ابْتِغَوْا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَ قَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَ ظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَ هُمْ كَارِهُونَ»^۱ آن‌ها پیش از این (نیز) در پی فتنه‌انگیزی بودند و کارها را بر تو دگرگون ساختند (و به هم ریختند)؛ تا آنکه حق فرا رسید و فرمان خدا آشکار گشت (و پیروز شدید)، در حالی که آن‌ها کراهت داشتند».

«دشمن دست بر نمی‌دارد تا انقلاب را یا تحریف کنند یا به دست فراموشی بسپارند و کاری کنند که ملت حرکت خود، سابقه خود و کار بزرگی را که کرده است، فراموش کند، دچار نسیان و غفلت بشود»^۲.

انتساب اشکالات به مرکزیت نظام و تعمیم مشکلات موردی به کل نظام را نیز می‌توان از دیگر عوامل و شیوه‌های جنگ روانی دشمن دانست.

مقابله با جنگ روانی دشمن

مهم‌ترین نکته قابل توجه، شناخت جنگ روانی و مشاهده دشمن در پشت عملیات روانی علیه نظام است. بسیاری از مواقع، حملات روانی به نظام از زبان و قلم عناصر داخلی شنیده و دیده می‌شود که تلاش می‌کنند آن را با عناوین افشاگری، اصلاح‌طلبی، ضدیت با فساد، حمایت از منافع مردم و در سطحی پایین‌تر، رقابت سیاسی جناح‌های داخلی قلمداد کنند؛ اما توجه و دقت در نتیجه عملیات روانی و منافع دشمن اصلی از تضعیف نظام، وجود دشمن خارجی را در پس پرده نمایش ظاهری داخلی آشکار می‌کند. بنابراین اولاً مسئولین و دست‌اندرکاران بخش‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی نظام بایستی جنگ روانی دشمن را رصد کنند و به موقع و به قدر لازم با آن تقابل نمایند. ثانیاً نخبگان و تأثیرگذاران بر افکار عمومی و تمایلات مردمی با دقت و توجه به جنگ روانی و تبیین آن و آگاه نمودن مخاطبان‌شان نسبت به موارد و ابعاد جنگ روانی، نقش مهم و تأثیرگذار خود را ایفا نمایند. ثالثاً مردم که متن اصلی جامعه و هدف اصلی از حربه جنگ روانی دشمن هستند، با شناخت و عدم تأثیرپذیری روانی و فکری از القانات و عدم انتشار و انتقال حملات روانی به سایرین، همدلی و همراهی و تبعیت روحی و فکری و عملی با رهبران

۱. توبه: ۴۸.

۲. بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۳/۱۰/۱۷.

الهی و دلسوز نظام، خاصه ولی‌فقیه به عنوان نائب امام زمان علیه السلام، سلاح‌های نرم و زهرآگین روانی دشمنان را بی‌اثر و با ایمان راسخ و عزمی قوی، دشمن را با پاسخ‌شکننده و درخور و با یأس و ناامیدی مواجه نمایند. نکته مهم دیگر و بلکه مهم‌تر، رسیدن به این سطح ادراک است که حملات روانی دشمن اصلی و فرعی و راهبردی و تاکتیکی دارد. گاه دشمن در ورای حملات فرعی روانی، نقشه پیچیده‌تری را دنبال می‌کند. غفلت از هدف اصلی دشمن و پرداختن به موارد فرعی، زیان‌های جبران‌ناپذیری خواهد داشت.

برخی دیگر از راهکارهای مقابله و خنثی‌سازی جنگ روانی دشمن عبارتند از:

۱. بصیرت

در صدر راهکارهای مقابله با جنگ روانی، بصیرت است. امام خامنه‌ای مدظله‌العالی می‌فرماید: «عرصه سیاسی، عیناً همین جور است. اگر بصیرت نداشته باشید، دوست را شناسید، دشمن را شناسید، یک وقت می‌بینید آتش توپخانه تبلیغات شما و گفت و شنود شما و عمل شما، به طرف قسمتی است که آنجا دوستان مجتمعتند؛ نه دشمنان. آدم، دشمن را بشناسد. در شناخت دشمن، خطا نکنیم؛ لذا بصیرت لازم است؛ تبیین لازم است»^۱ و در بیان مفهوم بصیرت می‌فرماید:

این بصیرتی که در حوادث لازم است و در روایات و در کلمات امیرالمؤمنین علیه السلام هم روی آن تکیه و تأکید شده، به معنای این است که انسان در حوادثی که پیرامون او می‌گذرد و در حوادثی که پیش روی اوست و به او ارتباط پیدا می‌کند، تدبیر کند؛ سعی کند از حوادث به شکل عامیانه و سطحی عبور نکند؛ به تعبیر امیرالمؤمنین علیه السلام اعتبار کند: «رحم الله امرئ تفکر فاعتبر»^۲؛ فکر کند و بر اساس این فکر اعتبار کند؛ یعنی با تدبیر مسائل را بسنجد - «واعتبر فأبصر» - با این سنجش، بصیرت پیدا کند. حوادث را درست نگاه کردن، درست سنجیدن، در آن‌ها تدبیر کردن، در انسان بصیرت ایجاد می‌کند؛ یعنی بینایی ایجاد می‌کند و انسان چشمش به حقیقت باز می‌شود. امیرالمؤمنین علیه السلام در جای دیگر می‌فرماید: «فإنما البصیر من سمع فتفکر و نظر

۱. بیانات در دیدار با اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی‌امر، ۱۳۸۸/۰۵/۰۵.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7770>

۲. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، غرر المحکم و درر الکلم، ص ۳۷۳.

فأبصر؛^۱ بصیر آن کسی است که بشنود، گوش خود را بر صداها نبندد. وقتی شنید، بیندیشد».^۲

مؤمنین خالص در جنگ احزاب از خود در مقابل جنگ روانی مشرکین و همدستان منافق آن‌ها بصیرت نشان دادند. بنابراین «وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا»^۳ (اما) مؤمنان وقتی لشکر احزاب را دیدند، گفتند: «این همان است که خدا و رسولش به ما وعده داده، و خدا و رسولش راست گفته‌اند» و این موضوع جز بر ایمان و تسلیم آنان نیفزود و پاداش بصیرت و پایداری آن‌ها در برابر دشمن و انواع تدابیر روانی اش شیرینی پیروزی و هزیمت دشمن بود: «وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا»^۴ خدا کافران را با دلی پر از خشم بازگرداند، بی آنکه نتیجه‌ای از کار خود گرفته باشند و خداوند (در این میدان)، مؤمنان را از جنگ بی‌نیاز ساخت (و پیروزی را نصیب‌شان کرد) و خدا قوی و شکست‌ناپذیر است».

۲. بهره‌گیری از فن‌آوری‌های مؤثر تبلیغی

«یک سخن قوی، محتوای متقن و بیان نافذ به مخاطب، مستلزم استفاده از شیوه‌های هنری، تسلط بر مخاطب روحی و روانی و بهره‌گرفتن از شرایط زمان و مکان است. شیعه باید مدرن‌ترین شیوه‌های تبلیغ را برای رساندن پیام حق خود به دیگران مورد استفاده قرار دهد».^۵

۳. استقامت و پایداری

«استقامت کردن در مقابل فریب‌ها و تهدیدهای دشمن، هنر بزرگی است که اگر یک ملت این هنر را داشته باشد؛ آن وقت به قله می‌رسد؛ به جایی که دیگر دشمن فایده‌ای در تهدید نمی‌بیند و مجبور است با او بسازد و با در مقابل او تسلیم شود».^۶

۱. محمد بن شریف الرضی، نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، ص ۲۱۳.

۲. بیانات در دیدار با دانشجویان و جوانان استان قم، ۱۳۸۹/۰۸/۰۴.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10456>

۳. احزاب: ۲۲.

۴. احزاب: ۲۵.

۵. دیدار اساتید و علما و روحانیون و فضلا و طلاب حوزه علمیه اهواز با رهبر انقلاب، ۱۳۷۵/۱۲/۱۸.

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=11319>

۶. بیانات در دیدار عمومی با بسیجیان، ۱۳۸۵/۰۱/۰۶.

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3334>

۴. جهاد تبیین

یکی از مهم‌ترین راه‌های مقابله با جنگ روانی دشمنان، تبیین است. مقام معظم رهبری «عَلَيْهِ السَّلَامُ» بر جهاد تبیین تأکید ویژه دارند و امور از موثرترین راه‌ها برای شکست دشمنان نظام اسلامی، بهره‌مندی از فرصت جهاد تبیین است. «اگر دیدند حقایق و محکّمات اسلام و انقلاب مورد تحریف قرار می‌گیرد، وظیفه دارند تبیین کنند؛ نباید سکوت کنند. امام «عَلَيْهِ السَّلَامُ» به این نکته بسیار توجه می‌کرد و این، یکی از چیزهایی است که راز استحکام و ماندگاری و پایداری نظام در آن مندرج است»^۱.

البته در اینجا تنها به برخی از راهکارهای خنثی‌سازی موارد عملیات روانی دشمن اشاره شد. راهکارهای دیگری نیز وجود دارد مانند:

- خودباوری و بازگشت به هویت دینی خویش

اگر ملتی سرمایه‌ها، امکانات، توانایی‌ها، امتیازات و برتری‌های خود را باور کرد، هیچ‌گاه در مقابل بیگانگان احساس حقارت نخواهد کرد و کمتر تحت تأثیر جنگ‌های روانی قرار می‌گیرد.

- ایجاد دوستی و همبستگی بین افراد جامعه

با سعه صدر و بالا بردن قدرت تحمل سلیقه‌های مختلف، باید از تفرقه و انشعاب نیروهای خودی که زمینه بی‌اعتمادی را فراهم و به مقاصد دشمن کمک می‌کند، جلوگیری شود.

فهرست منابع

کتاب

۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، تصحیح سید مهدی رجایی، چاپ دوم، قم: دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۱۰ق.
۲. شریف الرضی، حسین بن محمد، نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، چاپ اول، قم: هجرت، ۱۴۱۴ق.
۳. کاویانی، محمد و غروی، سید محمد و پورحسینی، رضا، روانشناسی و تبلیغات (با تأکید بر تبلیغ دینی)، چاپ دوم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۸ش.

۱. بینات در مراسم دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی «عَلَيْهِ السَّلَامُ»، ۱۳۸۰/۰۳/۱۴.

مقالات

۱. امام‌زاده فرد، پرویز، «رهیافت روانی در سیاست آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه عملیات روانی، سال دوم، شماره هفتم، زمستان ۱۳۸۳، ص ۲۹-۷.
۲. گاری لی، وایت، «عملیات روانی در قرن بیست و یکم»، ترجمه سیدحسین محمدی‌نجم، فصلنامه عملیات روانی، شماره اول، بهار ۱۳۸۲، ص ۲۱۰-۱۷۹.
۳. مرادی، حجت‌الله، «دروغ‌های جنگ، بخش جدایی‌ناپذیر جنگ روانی قدرت‌های بزرگ»، فصلنامه عملیات روانی، شماره اول، بهار ۱۳۸۲، ص ۲۴۵-۲۳۸.

سایت‌ها

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای مدظله‌العالی.
۲. پایگاه اطلاع‌رسانی تابناک، «جنگ نرم چیست؟»، ۱۴۰۰/۱۱/۰۶، کد مطلب: ۱۰۴۹۷۳۵.